KELET ÉS NYUGAT KULTURÁLIS ÉS EGYHÁZFEGYELMI KAPCSOLATA A KORAI KÖZÉPKORBAN

(alapkutatási összefoglaló)

INTERNATIONAL CANON LAW HISTORY RESEARCH CENTER
(Budapest – Madrid – Pamplona – Las Palmas – Roma – Venezia – München)
Scientific Board: Péter Erdő (Budapest) – Bruno Esposito, O.P. (Siena) – Nicolás Álvarez de las Asturias (Madrid) – Joaquín Sedano (Pamplona)
Represented by Szabolcs Szuromi

IV/4 (2026)

SZUROMI Szabolcs Anzelm, ***Három pergamen lap a 7. századból és az ír szerzetesek görög műveltsége (Russian National Library, Szentpétervár)***

1 – A Brit-szigetek ír kolostoraink görög műveltsége

A tudományos meggyőződés a görög nyelvnek az ír szerzetesekre és fegyelmi gyűjteményekre gyakorolt hatását egészen 2023-ig Theodorosz canterburyi érseknek (668-690) tulajdonította, mint egyedüli forrás (Plöchl, *Geschichte des Kirchenrechts*. I. Wien – München 1960, 393). A következtetés kézenfekvő volt, hiszen Theodorosz tarsusi származású volt, jól beszélt görögül, és ezt a hagyományt ötvözte a Rómában elsajátított latin egyházi irodalommal. Canterbury-be történt megérkezése után nemcsak egyházpolitikai és zsinati tevékenységet folytatott (vö. Hertfordi Zsinat [672]), hanem a görög és latin nyelvű egyházi és egyéb tudományok elsajátítására megalapozta az ún. canterbury-i iskolát (vö. Stevenson, Cambridge 1995). Műveltsége kimutathatóan jelentős befolyást gyakorolt az ír vezeklési könyvek 7-9. századig tartó, úgynevezett virágzó időszakának régi típusú gyűjteményeire, különösen a görög források tekintetében.

Az elmúlt bő négy évben (2023-2026) a *Szentpétervári Nemzeti Könyvtárban*, a *Gonville and Caius College*-ban (Cambridge, UK) és a *British Library*-ben (London, UK) végzett kódexkutatásaim azonban jelentősen árnyalták a keleti egyházi kultúra és a görög nyelvtudásnak a 6. századtól (vagyis már Theodoroszt megelőzően) a 9. századig, a nyugati szerzetesi és egyházfegyelmi kultúrájára gyakorolt befolyásáról kialakított képet, amely így jóval szélesebb körű és kiterjedtebb lehetett a Csatorna mindkét partján, mint azt az elsődlegesen Theodorosz érsekhez kötő elmélet alapján feltételezték. Ez arra utal, hogy a keleti egyházfegyelem közvetlen hatással volt az ír, és általában a nyugati szentségi fegyelem sajátosságainak kialakulására (Szuromi AfkKR [2024] 1-12).

2 – A szentpétervári három pergamen lap

A görög nyelvű kézirat töredék a Szentpétervári Nemzeti Könyvtárnak ahhoz az állományához tartozik, amely Lobegott Friedrich Constantin von Tischendorf (†1874) német bibliai tudós volt gyűjtéséből származik. Tischendorf neve ugyan leginkább a *Codex Sinaiticus* felfedezésével és az Újszövetség görög szövegének kritikai kiadásával kötődik össze, azonban könyvgyűjtő tevékenysége ennél jóval szerteágazóbb volt, amely jelentősen hozzájárult a jelenlegi Szentpétervári Nemzeti Könyvtár kiemelkedően gazdag kódex és töredékállományához. 1844 és 1860 között, az orosz kormány és II. Sándor (1855-1881) cár pénzügyi támogatásával és pártfogásával Tischendorf kiterjedt kéziratgyűjteményeket szerzett keleti és nyugati, bibliai, liturgikus, teológiai és világ témájú kéziratokból, különösen közel-keleti és görög kolostori, valamint magánkönyvtárakból. A több mint 1200 kézirat, amely a 2. századtól 15. századig terjed, egyedülálló forrása a kelet- és egyháztörténeti kutatásoknak, melyek görög anyagához a legújabb gépelt inventárium 1985-ben készült el (ed. Салтыкова-Шедрина, М. Е.).

Az egyik kisméretű tétel különösen is figyelemreméltó, mivel az inventáriumban található megjegyzése alapján tartalma „olvashatatlan”. Az „olvashatatlannak” ítélt és két nagyobb méretű geometrikus ábrát is tartalmazó, három önálló pergamen lapból álló görög töredéket 2026. október 20 és 25 között sikerült elolvasnom és értelmeznem. A kézirattöredék ennek alapján minden bizonnyal Lindisfarne-ben készülhetett, mégpedig Milánóban kidolgozott pergamenre másolva (mérete: 1. 184x134; 2. 196x140; 3. 175x147). A dátuma minden bizonnyal Lindisfarne első apátjának, Aidan-nak (634-651) az idejére esik (vö. Szuromi, Newsletter [2025] III/4, 3-5), így a kéziratot legkésőbb 651-ben másolhatták.

A fol. 1r-v liturgikus kalendáriumot tartalmaz; a fol. 2r első kétharmadát egy olyan körből és ívekből álló geometrikus ábra uralja, amely zöld, piros, barna, és sárga színekkel van díszítve, és amely színek nagy valószínűség szerint az egyes lehatárolt szegmensek kiemelését szolgálják. Az így jól kivehető négy metszetben egy-egy zöld latin kereszt látható. A fólió utolsó harmadán található görög szöveg, a kék színű tinta-szennyeződés miatt szinte teljesen olvashatatlan. A fol. 2v első kétharmadán hasonló geometrikus ábrát láthatunk, mint a fol. 2r-n, az utolsó harmadon lévő görög szöveg pedig szinte az olvashatatlanságig teljesen elkopott. A fol. 3r-v görög szövegét egyetlen kézzel írták, és négy rubrummal (pirossal színnel) kiemelt szakaszra tagolódik. A kézírás megfelel a Lindisfarne-ben használt 7. századi görög kisbetűs írásformának. Hozzá kell tenni, hogy a fol. 1r és 1v valószínűleg fel van cserélve, mivel sikerült azonosítanom a fol. 1v korai számozását, ami így az eredeti kézirat fol. 8r-ja lehetett.

3 – A töredék jelentősége

Amennyiben elolvassuk az „olvashatatlannak” ítélt szövegeket, akkor a fol. 3-n található mondatok alapján rekonstruálható, a fol. 2-n található geometrikus ábrákhoz fűzött magyarázatok jelentése. A fol. 3r első felén huszonegy mondatszakasz olvasható, mindegyik rubrummal kezdve. Az összegzés a monasztikus szerzetesi élet szabályait sorolja fel, rövid kijelentések formájában. A fol. 3r második felén a presbiterek (itt: pappá szentelt szerzetesek) közösségi életére vonatkozó előírások olvashatók, kilenc pontba szedve. A fol. 3v első kétharmada az önmegtagadás és gyümölcsinek összefoglalója. Végül – negyedik egységként – a fol. 3v utolsó harmadán, a lelkivezetés lépcsőfokai kerültek felsorolásra. Ha ezek után megvizsgáljuk a fol. 2 két geometrikus ábráját, és az alatta található töredékes magyarázó szavakat, akkor világos, hogy az a szerzetesi élet elvi szerkezetét jelképezi és fejti ki. Ebben – az ír szerzetesi hagyománynak megfelelően – a négy pillért a szerzetesnek az Istennel, saját magával, a konkrét közösséggel (kolostorral), és az egyházzal való egysége jelentette. Ennek szimbolizálására szolgál a négy latin kereszt.

4 – Összegzés

A fentiek alapján elmondható, hogy a 2026. október 20-25-én azonosított, Szentpéterváron őrzött görög középkori kéziratállomány töredékei között található szövegtanú, különleges jelentőséggel rendelkezik. Nem pusztán egy további exemplár, amely a Lindisfarne-ben kezdettől fogva meglévő görög nyelvű egyházi és szerzetesi kultúráról tanúskodik. Az azonosított három pergamenlap világossá teszi, hogy a lindisfarne-i apátságban görög anyanyelvű szerzeteseknek is jelen kellett lenniük, annak legkorábbi időszakában, hiszen más nem magyarázhatná a

szerzetesi státuszra vonatkozó legalapvetőbb elveknek a tisztán görög nyelven történő rögzítését. Az ír szerzetesi élet négy pillérének ábrázolása pedig további egyedi értékkel ruházza fel a töredéket. A három pergamenlap – mindezen túl – újabb és egyértelmű bizonyíték az angolszász területen működő ír kolostorok és az itáliai scriptoriumok és pergamen kidolgozó központok között fennálló szoros kapcsolatra.

Forrás és fotó: ***International Canon Law History Research Center (Budapest – Madrid – Pamplona – Las Palmas – Roma – Venezia – München)***

Megjelenik: évente ötször

Kiadó: INTERNATIONAL CANON LAW HISTORY RESEARCH CENTER (Budapest – Madrid – Pamplona – Las Palmas – Roma – Venezia – München) ©

Felelős szerkesztő: SZUROMI Szabolcs

Cím: International Canon Law History Rerearch Center

H–1053 Budapest, Veres Pálné u. 24 (Europe) – H–6720 Szeged, Dóm tér 6 (Europe)

iclhrc@ppke.hu; iclhrc@gfe.hu

ISSN 3141-7604 (Online)